

Llibres i música en temps de desassossec

Montelupo Fiorentino (Itàlia)

Confinats al segle XVII

«Sembla que siguem a Monte Lupo» és una expressió habitual aquests dies entre els que ens agrada la història moderna. Mai no ens hauríem imaginat que la vida ens donés la trista possibilitat de repetir amb tanta fidelitat, al nostre país i en el nostre present, allò que s'esdevingué allà.

Monte Lupo és un petit municipi de la Toscana -avui ho escriuen tot junt-, que entre 1630 i 1631 va patir una devastadora epidèmia de pesta. El que actualment en diríem la 'pacient zero' va ser Maddalena di Giulio Mostardini, morta l'1 de setembre de 1630 a l'única posada del poble. Li van seguir altres víctimes, totes extramurs. Però el 4 d'octubre ja va morir la dona de l'artesà Giuliano Mazzuoli, que vivia dins del *castello*. En aquell moment, les viles properes van prohibir l'accés als veïns de Monte Lupo, convertits en autèntics 'empestats', en els sentits literal i social del terme.

Els comissaris de Sanitat del Gran Duc de Toscana, Ferran II, van ordenar enreixar les portes de Monte Lupo, perquè ningú no pogués entrar ni sortir, i van designar-hi un delegat, el rector del convent dels dominics, Giovanni Dragoni, que fes executar les seves ordres. Des de Florència, les autoritats van enviar guàrdies i el cirurgià, que es va convertir de seguida en una persona altament impopular. Qualsevol malalt de pesta que ell diagnosticava era enviat immediatament a un llatzeret als afores del poble. Els que vivien amb ell havien de quedar confinats a casa. Com amb això no en va haver prou per deturar el contagi, el gener de 1631 el magistrat de Sanitat de Florència va declarar la quarantena completa: tots els veïns, fins i tot els sans, havien de romandre tancats a casa seva.

A Monte Lupo, abans de l'epidèmia, vivien unes cent cinquanta famílies, majoritàriament de l'agricultura i la producció de ceràmica. El confinament va ser la

seva ruïna. Impossibilitada d'anar a treballar els seus camps o de comerciar i obligada a viure amb els escassos subsidis i les racions de pa que els enviaven des de Florència, la gent del poble va esgotar ben aviat els pocs cabals que els quedaven, si en tenien. La inquietud social, els robatoris i els aldarulls es van multiplicar. El 31 de juliol de 1631, tips de portar tants mesos reclosos, un grup d'habitants de la vila, emparant-se en la foscor de la nit, va trencar les reixes que tancaven les portes de la muralla i va sortir a l'exterior. Fou un acte d'alliberament o de rebel·lia? En tot cas, Sanitat, és clar, va ordenar una acurada investigació per castigar qui havia desafiat tan obertament les seves ordres.

El que va passar a Monte Lupo segurament s'ha repetit a molts llocs que, des que la pesta va arribar a Europa el 1347, han patit aquest flagell. Però els amants de la història vam tenir la gran sort que un historiador de raça, un dels millors del segle XX, Carlo Maria Cipolla, descobrí la correspondència de Dragoni, conservada a l'Arxiu d'Estat de Florència. I en va fer un assaig, petit i preciós, traduït al català per M. Josep Cuenca: *Qui va arrancar les reixes a Monte Lupo?* (Publicacions de la Universitat de València, 2008; en castellà hi ha una edició de Muchnick Editors, 1984, traducció de Francisco Martín).

Quan Cipolla escrivia, als anys 70, començaven els temps de la història de les mentalitats i de la microhistòria. Durant les dècades anteriors, l'interès principal dels historiadors sobre la pesta havia estat demogràfic. Deduïen estadístiques dels registres d'hospitalitzats i de defuncions per calcular la letalitat de l'epidèmia, el temps que passava entre els primers símptomes i la mort, la incidència de la malaltia en funció del sexe o de l'edat, la rapidesa en la transmissió d'un poble a un altre,... Ben bé com els nostres epidemiòlegs d'ara.

Però Cipolla, gran historiador de l'economia, va anar més enllà. Posant el focus en un lloc tan petit, va poder veure l'impacte de la pesta sobre la societat i la cultura popular: l'alteració de totes les normes comunitàries i àdhuc familiars; les actituds més solidàries i les més roïnes; l'erosió, fins i tot potser el col·lapse, de la sociabilitat local i, sobretot, la confrontació d'estratègies per deturar l'epidèmia.

En les disputes entre el rector de la parròquia, mossèn Bontadi, que volia organitzar una multitudinària processó amb un Sant Crist miraculós, i el pare Dragoni, per qui aplegar més gent només prolongaria el contagi, Cipolla hi veu, a inicis del segle XVII, la lluita entre una credulitat fanàtica, heretada de la tradició, i la naixent mentalitat científica que durà, poc temps després, a l'empirisme de Galileu, de Newton i, al segle següent, a la Il·lustració.

Aquesta batalla, talment com la nostra entre el coneixement i les *fake news* dels negacionistes, es lliurava a l'interior de cada casa de cada família confinada, d'un, aleshores, petit llogaret de la Toscana.

Ignasi Fernández Terricabras (Departament d'Història Moderna i Contemporània)
Barcelona, a 9 de juny de 2020